

Економічні науки

УДК 657

Матюха Микола Миколайович

кандидат економічних наук

Київський національний університет технологій та дизайну

Матюха Николай Николаевич

кандидат экономических наук

Киевский национальный университет технологий и дизайна

Matiukha Mykola

Candidate of Economic Sciences

Kyiv National University of Technologies and Design

ORCID: 0000-0002-7968-3777

Божок Катерина Костянтинівна

студент

Київського національного університету технологій та дизайну

Божок Екатерина Константиновна

студент

Киевского национального университета технологий и дизайна

Bozhok Kateryna

Student of the

Kyiv National University of Technologies and Design

**УДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ ОПЛАТИ ПРАЦІ НА
ВИРОБНИЧИХ ПІДПРИЄМСТВАХ**

**УСОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ ОРГАНИЗАЦИИ УЧЕТА ОПЛАТЫ
ТРУДА НА ПРОИЗВОДСТВЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЯХ**

**IMPROVEMENT OF THE ORGANIZATION OF PAYMENT
ACCOUNTING AT PRODUCTION ENTERPRISES**

Анотація. У статті розглянуто значення заробітної плати для працівників і роботодавців, керівні регламентні та нормативні документи згідно яких ведеться облік розрахунків з оплати праці на підприємстві. Проаналізовано результати досліджень вчених стосовно удосконалення організації обліку оплати праці. Для подолання недоліків в організації обліку заробітної плати запропоновані пропозиції та удосконалення, які полегшать роботу підприємства.

Ключові слова: облік розрахунків з оплати праці, заробітна плата, оплата праці, організація обліку, удосконалення.

Аннотация. В статье рассмотрено значение заработной платы для работников и работодателей, руководящие регламентные и нормативные документы по которым ведется учет расчетов по оплате труда на предприятии. Проанализированы результаты исследований ученых по усовершенствованию организации учета оплаты труда. Для преодоления недостатков в организации учета заработной платы предложенные предложения и усовершенствования, которые облегчат работу предприятия.

Ключевые слова: учет расчетов по оплате труда, заработная плата, оплата труда, организация учета, усовершенствование.

Summary. The article considers the importance of wages for employees and employers, guiding regulations and regulations according to which the accounting of payroll at the enterprise. The results of scientists' research on improving the organization of payroll accounting are analyzed. To overcome the shortcomings in the organization of wage accounting, proposals and improvements are proposed that will facilitate the work of the enterprise.

Key words: accounting for payroll, wages, wages, organization of accounting, improvement.

Постановка проблеми. У сучасних умовах діяльності вітчизняних підприємств проблема використання трудових ресурсів і оплати праці досить актуальна. Заробітна плата є основним джерелом доходів працівників і найсильнішим мотиватором трудового потенціалу більшості населення. Облік праці й заробітної плати – один із найважливіших і складних ділянок роботи, що потребують точних та оперативних даних, у яких відображається зміна чисельності робітників, витрати робочого часу, категорії робітників, частина виробничих витрат. На рівні виробничих підприємств виникає необхідність у виробленні власної політики заробітної плати. Вона має враховувати інтереси різних груп працівників і власників, передбачати ефективну систему зайнятості населення й винагороди за працю, заходи соціального захисту населення, механізми з підтримання доходів на рівні, що забезпечує людині гідне життя. Досягнення таких цілей важко здійснити без вироблення нових підходів до розуміння теоретичних аспектів заробітної плати, її організації та аналізу всієї інформації з оплати праці, джерелом якого є облік. Рациональне розв'язання зазначених проблем дасть змогу підвищити ефективність управління заробітною платою.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням організації обліку оплати праці та шляхів його вдосконалення присвячено праці вітчизняних і зарубіжних науковців: Ф. Бутинця, Л. Герасимчуку, О. Кантаєва, О. Покатаєва, Г. Кошулинської, Н. Потриваєва, І. Савченко та інших. Проте постійна зміна економіки вимагає нових підходів до покращення організації обліку розрахунків з оплати праці на виробничих підприємствах, тому сьогодні виникає потреба дати відповідь на численні конкретні питання. Постає також необхідність розробити найбільш придатну методику для організації процесу стимулювання росту продуктивності та якості праці, відображення їх в обліку.

Формування цілей статті. Метою дослідження є розкриття проблемних аспектів організації обліку розрахунків з оплати праці та пошук шляхів її удосконалення.

Виклад основного матеріалу. На підприємствах заробітна плата виступає одним із головних факторів для мотивації та залучення до роботи працівників. Обов'язком працівників бухгалтерії є контроль за правильністю нарахування заробітної плати та сплати нарахованих податків, відповідно до змін у законодавстві незалежно від ситуацій спричинених тими чи іншими подіями в країні та світі.

Нормативними документами при веденні обліку заробітної плати на підприємстві є Закон України «Про оплату праці» [1], Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [3], Постанова Кабінету міністрів України «Про затвердження Порядку обчислення середньої заробітної плати» [2], Інструкції зі статистики заробітної плати [4]. Слід зазначити, що удосконалення організації обліку розрахунків оплати праці в свої роботах піднімали ряд вчених, а саме:

Шульга Н.В пропонувала удосконалити методика обліку за допомогою уточнення форми і структури про надання оплачуваних відпусток та відомостей розрахунку оплати відпусток, які необхідні для правильності та достовірності розрахунків оплати праці та виплат пов'язаних з ними податків [5].

Суліменко Л.А., Киян А.В. та Вітер С.А. у своїй спільній праці зазначали, що автоматизація є одним із важливих напрямів вирішення питань обліку оплати праці. З її використанням скорочується час розрахунків і обліку оплати праці і завдяки їй в стислі терміни можна отримати необхідну інформацію [6].

Мельник Т.Г при вивченні нормативно-правової бази відносно оплати праці визначила, що удосконалення потребує питання трудових витрат у податковому та бухгалтерському обліку [7].

Колосок А.М вважає, що щомісячне забезпечення резерву відпусток на основну та додаткову заробітну плату працівників сприятиме покращенню обліку розрахунків і рівномірних витрат на оплату праці. [8].

Штик Ю.В. пропонує удосконалити класифікацію винагород працівникам, яка буде відповідати міжнародним та національним стандартам бухгалтерського обліку [9].

Заробітну плату визначають як «винагороду обчислену, як правило, у грошовому виразі, яку за трудовим договором роботодавець виплачує працівникові за виконану ним роботу. Розмір заробітної плати залежить від складності та умов виконуваної роботи, професійно-ділових якостей працівника, результатів його праці та господарської діяльності підприємства» [1]. Слід зазначити, що дискусійним у літературі залишається питання теоретичного розмежування заробітної плати й оплати праці. У правовій літературі і в законодавстві України під час визначення працівникам грошової винагороди застосовують терміни «оплата праці» й «заробітна плата», вважаючи їх синонімами.

З одного боку, для переважної більшості людей заробітна плата є основним джерелом грошових доходів, основою матеріального добробуту членів їх сімей, а з іншого, вона є суттєвою часткою витрат виробництва і є ефективним засобом мотивації працівників. У сучасних умовах недостатньо лише забезпечити зацікавленість працівників у певних результатах праці, виникає необхідність у підвищенні саме ефективності праці.

Найважливішими завданнями організації обліку оплати праці є забезпечення у встановлені терміни проведення розрахунків з оплати праці (нарахування заробітної плати та інших виплат, розрахунок утримань), забезпечення своєчасності і правильності віднесення суми нарахованої заробітної плати і відрахувань на собівартість продукції, забезпечення контролю за дотриманням кількісного складу працівників, використанням

робочого часу й додержанням трудової дисципліни, групування показники для цілей оперативного контролю та складання необхідної звітності, а також ведення розрахунків із бюджетом щодо утриманих податків і Пенсійним фондом щодо нарахування єдиного соціального внеску

Вдосконалення обліку оплати праці на підприємстві вимагає зміни таких елементів:

- удосконалення наявної системи організацію документообігу;
- зміна наявної системи оплати праці;
- удосконалення чинної моделі аналітичного обліку;
- автоматизації обліку;
- зміна форми оплати праці.

Спочатку для зручності та своєчасної обробки бухгалтерських документів із обліку оплати праці необхідно провести аналіз чинної системи організацію документообігу на підприємстві та його вдосконалення. Зокрема, визначення слабких місць дає змогу вдосконалити чи розробити більш ефективну систему руху документів, ефективно розподілити роботу між працівниками. Удосконалення документообігу полягає не тільки в удосконаленні форм документів, скорочення їх числа і числа копій, а й зміні руху документів і алгоритму їх формування. Одним із напрямів удосконалення системи ведення бухгалтерського обліку є зменшення документації завдяки впровадженню багатоденних і накопичувальних документів, використання типових міжвідомчих форм, пристосованих до використання обчислювальної техніки [10]. Для цієї мети найбільше підходить використання комп'ютерних технологій, де основне значення відводять місцю і ролі техніки в загальній схемі руху документів. Інші автори [11] зазначають, що запровадження системи автоматизації документообігу забезпечує оперативний доступ до документів та звітної інформації, ефективно управління процесами руху та обробки документів, скорочення часу

процедур узгодження документів та прийняття рішень, мінімізацію фінансових витрат на документообіг і діловодство.

Рух документів у всіх випадках відображає організаційну структуру апарату управління та розподіл обов’язків між його складовими. Тому вдосконалення документообігу значною мірою пов’язане з удосконаленням самої структури управління і не може розглядатися окремо.

Наступний напрям удосконалення організації заробітної плати – пошук нових форм оплати праці. Це обумовлено нездатністю традиційних механізмів на достатньому рівні сприяти підвищенню ефективності господарської діяльності. Перевагою нетрадиційних систем є їх простота, яка полягає у зрозумілості механізму нарахування грошової винагороди кожного працівника, наслідком чого є зростання значущості стимулюючої функції заробітної плати. На сьогодні міжнародні системи оплати праці більше орієнтовані на мотивацію працівника ніж вітчизняні, вони спрямовані на те, щоб працівник хотів працювати більше та ефективніше. Системи оплати праці, які використовують в Україні, характеризуються недостатньою гнучкістю й слабкою мотивацією, оскільки розмір заробітної плати не пов’язують із якістю та продуктивністю праці.

Відсутність ефективної системи оплати праці й матеріального стимулювання призводять до великої різниці в оплаті праці спеціалістів різних підрозділів і однорідних спеціалістів на підприємствах одного регіону. Це стає причиною плинності кадрів, нестабільності роботи колективів, зростання матеріальних витрат, пов’язаних із навчанням нових працівників [12].

У сучасних умовах виникає необхідність запровадження гнучких форм та систем оплати праці, зокрема використання контрактних та безтарифних систем.

Іншим важливим питанням удосконалення бухгалтерського обліку оплати праці є вдосконалення чинної моделі аналітичного обліку, оскільки дані аналітичного обліку відіграють важливу роль, характеризуючи розміщення та склад персоналу за місцями його використання, відпрацьований і невідпрацьований час, обсяг виробленої продукції кожним працівником, фонд заробітної плати і його структуру. Реформування бухгалтерського обліку заробітної плати шляхом удосконалення чинної моделі аналітичного обліку знаходить своє відображення в багатьох вітчизняних науковців.

Наступним напрямом успішного вирішення завдань бухгалтерського обліку оплати праці є використання різних комп'ютерних програм для автоматизації обліку. Впровадження автоматизованої системи обробки облікової інформації дозволить не тільки скоротити час розрахунків і обліку оплати праці, а й дозволить із найменшими затратами у визначенні терміни одержати інформацію, що необхідна для управління підприємством. Автоматизація облікового, аналітичного та контрольного процесу підвищує оперативність та точність облікової інформації, зменшує кількість ручних операцій, не допускає можливість помилок, які могли б виникнути під час ручного розрахунку цим самим забезпечуючи правильність нарахування заробітної плати працівникам підприємства та нарахування обов'язкових платежів до фондів та бюджету.

Для підвищення ефективності організації обліку розрахунків з працівниками по оплаті праці на виробничих підприємствах, пропонуються запровадження додаткових форм реєстрів бухгалтерського обліку з метою покращення узагальнення та систематизації інформації.

Провівши аналіз системи документування обліку заробітної плати за різними виплатами - на період відпустки, матеріальної допомоги, не використаної відпустки та при звільненні, пропонується розробити довідку-розрахунок за додатковими виплатами. Довідку-розрахунок

необхідно буде оформляти кожного місяця, на основі якої необхідно узагальнити всі виплати з метою визначення річного фонду оплати праці.

Також, для прийняття ефективних управлінських рішень на підприємстві необхідно запровадити «Відомість обліку виплат працівникам» у якій зазначаються виплати за посадами, підрозділами і працівниками у розрізі поточних виплат, лікарняних, премій та інших виплат. Ця відомість дає змогу більш точно відображати виплати працівникам за підрозділами і відповідає методиці обліку за міжнародними стандартами. Дану відомість необхідно вести у розрізі статей калькуляції і видів діяльності з метою здійснення контролю витрат із заробітної плати працівникам.

Додатково на підприємствах можливо запровадити облік робочого часу по змінах - перша половина робочого дня, друга частина робочого часу, цей поділ можуть застосовувати до працівників, які бажають працювати неповний робочий день.

Актуальним на сьогоднішній день є запровадження окремого обліку додаткових виплат працівникам, які працюють поза межами робочого місця тобто дистанційно. Додаткові виплати, доплати будуть стимулом для працівника виконувати роботу так само, як і на звичайному робочому місці. Доплати пов'язані з тим, що працівник застосовує свої методи та засоби отримання інформації, яка необхідна для виконання роботи.

За допомогою пропозицій відносно удосконалення обліку виплат працівникам можливо проведення більш точного та ефективного інформаційного забезпечення управління підприємством при великій чисельності працівників підприємства.

При цьому відпадає необхідність у здійсненні перевірок, ревізій, аудиту первинної документації. Суттєво підвищується ефективність роботи бухгалтера, зокрема використання засобів автоматизації бухгалтерського обліку, що дозволить швидко нараховувати заробітну

плату, відпускні, лікарняні, створювати відповідні бази даних для створення та надання звітності та інших документів.

Наступним елементом удосконалення обліку оплати праці є зміна способу її виплати. У сучасних умовах господарювання найбільш раціональним способом виплати заробітної плати є використання платіжних карток. Із цією метою на підприємствах створюють зарплатний проект. Такий спосіб оплати праці, який має такі переваги: спрощення процедури виплати заробітної плати; скорочення витрат, пов'язаних з інкасацією наявних коштів; можливість виплати заробітної плати працівникам у випадку їх відсутності; відсутність необхідності депонування заробітної плати й зберігання її в касі підприємства; значна оптимізація документування виплати заробітної плати.

Удосконалення організації обліку оплати праці також можливе завдяки використанню результатів наукових досліджень міжнародного досвіду. Доцільним буде перейняти досвід оплати праці зарубіжних країн, а саме [13; 14]: заробітна плата кожного працівника має бути встановлена індивідуально; перегляд заробітної плати робітників проводиться один раз на рік; застосовують системи матеріального заохочення для різних категорій працівників; рівень заробітної плати має відображати досягнення та мотивацію працівника. Заходи спрямовані на вдосконалення оплати праці, містять насамперед забезпечення залежності розмірів заробітної плати від особистого внеску працівників у результати праці.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, в сучасних умовах облік заробітної плати займає одне з центральних місць у всій системі обліку. Пропонується вдосконалити організацію обліку оплати праці шляхом: аналізу і вдосконалення наявної системи документообігу; зміни системи оплати праці на більш орієнтовані на мотивацію, запровадження гнучких форм та систем оплати праці; вдосконалення чинної моделі аналітичного обліку, що полягає в

конкретизації розрахунку для групування інформації щодо сум нарахованої заробітної плати, виходячи з власних потреб підприємства; впровадження автоматизованої системи обробки облікової інформації, що дозволить скоротити час розрахунків і обліку оплати праці та з найменшими затратами у визначенні терміни одержати інформацію; створення зарплатного проекту для оплати праці за допомогою системи платіжних карток; використання результатів наукових досліджень міжнародного досвіду. Удосконалення організації обліку заробітної плати допоможе сприяти підвищенню продуктивності праці, допоможе врегулювати рівень витрат підприємства.

Література

1. Кодекс законів про працю України від 30.03.2020, №540-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/540-20#n111>
2. Постанова КМУ від 27.05.2020 №410 Про затвердження порядку обчислення середньої заробітної плати. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/410-2020-%D0%BF#Text>
3. Закон України від 14.10.2014 №1702-VII «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1702-18/ed20180701>
4. Наказ від 13.01.2004 №5 «Про затвердження Інструкції зі статистики заробітної плати». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0114-04#Text>
5. Шульга Н.В. Облік і аудит розрахунків з оплати праці та аналіз ефективності використання трудових ресурсів: автореф. дис. канд. екон. наук за спец. 08.00.09 Бухгалтерський облік, аналіз та аудит (за видами економічної діяльності) / Н.В. Шульга. К. 2008. 18 с.

6. Суліменко Л.А, Киян А.В, Вітер С.А. Облік і аналіз розрахунків з оплати праці: канд. екон. наук / Л.А. Суліменко, А.В. Киян, С.А. Вітер // Бухгалтерський облік, аналіз та аудит. 2018. Вип. 18. С. 395-404.
7. Мельник Т.Г. Облік, аналіз та аудит праці і її оплати. автореф. дис. канд. екон. наук за спец. 08.06.04 Бухгалтерський облік, аналіз та аудит / Т.Г. Мельник. К. 2006. 12 с.
8. Колосок А.М. Шляхи вдосконалення організації обліку оплати праці на підприємстві / А.М. Колосок. канд. екон. наук. // Науковий вісник Волинського державного університету імені Лесі Українки. 2012. С. 110-113.
9. Штик Ю.В. Бухгалтерський облік винагород працівникам торговельно-виробничих підприємств: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.09 «Бухгалтерський облік, аналіз та аудит (за видами економічної діяльності)» / Ю.В. Штик. Харків, 2016. 21 с.
10. Кадацька А., Пономаренко О. Удосконалення обліку оплати праці в сучасних умовах. URL: http://www.rusnauka.com/34_NIEK_2012/Economics/74744.doc.htm.
11. Рожелюк В. Організація документообігу як основного інструмента забезпечення функціонування ефективної системи комунікації на переробному підприємстві / В. Рожелюк, П. Денчук // Сталій розвиток економіки. 2014. № 2. С. 114–121. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/sre_2014_2_18.
12. Безбатько О. Удосконалення системи оплати праці: проблеми та шляхи вирішення / О. Безбатько, В. Манакіна // Довідник економіста. 2007. № 12. С. 70–74.
13. Баранов В. Світовий досвід побудови ефективної системи оплати праці на підприємстві / В. Баранов // Наукові праці Кіровоградського

національного технічного університету. Економічні науки. 2011. Вип. 20(1). С. 139–145.

14. Гриньова В., Шульга Г. Економіка праці та соціально-трудові відносини: Навчальний посібник. К.: Знання, 2010. 310 с. (Вища освіта XXI століття).

References

1. Kodeks zakoniv pro pratsiu Ukrainy vid 30.03.2020, №540-ІKh. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/540-20#n111>
2. Postanova KMU vid 27.05.2020 №410 Pro zatverdzhennia poriadku obchyslennia serednoi zarobitnoi platy. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/410-2020-%D0%BF#Text>
3. Zakon Ukrainy vid 14.10.2014 №1702-VII «Pro bukhhalterskyi oblik ta finansovu zvitnist v Ukraini». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1702-18/ed20180701>
4. Nakaz vid 13.01.2004 №5 «Pro zatverdzhennia Instruksii zi statystyky zarobitnoi platy». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0114-04#Text>
5. Shulha N.V. Oblik i audyt rozrakhunkiv z oplaty pratsi ta analiz efektyvnosti vykorystannia trudovykh resursiv: avtoref. dys. kand. ekon. nauk za spets. 08.00.09 Bukhhalterskyi oblik, analiz ta audyt (za vydamy ekonomichnoi diialnosti) / N.V. Shulha. K. 2008. 18 s.
6. Sulimenko L.A., Kyian A.V., Viter S.A. Oblik i analiz rozrakhunkiv z oplaty pratsi: kand. ekon. nauk / L.A. Sulimenko, A.V. Kyian, S.A. Viter // Bukhhalterskyi oblik, analiz ta audyt. 2018. Vyp. 18. S. 395-404.
7. Melnyk T.H. Oblik, analiz ta audyt pratsi i yii oplaty. avtoref. dys. kand. ekon. nauk za spets. 08.06.04 Bukhhalterskyi oblik, analiz ta audyt / T.H. Melnyk. K. 2006. 12 s.

8. Kolosok A.M. Shliakhy vdoskonalennia orhanizatsii obliku oplaty pratsi na pidpriumstvi / A.M. Kolosok. kand. ekon. nauk. // Naukovyi visnyk Volynskoho derzhavnoho universytetu imeni Lesi Ukrainky. 2012. S. 110-113.
9. Shtyk Yu.V. Bukhhalterskyi oblik vynahorod pratsivnykam torhovelno-vyrobnychkh pidpriumstv: avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. ekon. nauk: spets. 08.00.09 «Bukhhalterskyi oblik, analiz ta audyt (za vydamy ekonomichnoi diialnosti)» / Yu.V. Shtyk. Kharkiv, 2016. 21 s.
10. Kadatska A., Ponomarenko O. Udoskonalennia obliku oplaty pratsi v suchasnykh umovakh. URL: http://www.rusnauka.com/34_NIEK_2012/Economics/74744.doc.htm.
11. Rozheliuk V. Orhanizatsiia dokumentoobihu yak osnovnoho instrumenta zabezpechennia funktsionuvannia efektyvnoi systemy komunikatsii na pererobnomu pidpriumstvi / V. Rozheliuk, P. Denchuk // Stalyi rozvytok ekonomiky. 2014. № 2. S. 114–121. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/sre_2014_2_18.
12. Bezbatko O. Udoskonalennia systemy oplaty pratsi: problemy ta shliakhy vyrishennia / O. Bezbatko, V. Manakina // Dovidnyk ekonomista. 2007. № 12. S. 70–74.
13. Baranov V. Svitovyi dosvid pobudovy efektyvnoi systemy oplaty pratsi na pidpriumstvi / V. Baranov // Naukovi pratsi Kirovohrads'koho natsionalnoho tekhnichnoho universytetu. Ekonomichni nauky. 2011. Vyp. 20(1). S. 139–145.
14. Hrynova V., Shulha H. Ekonomika pratsi ta sotsialno-trudovi vidnosyny: Navchalnyi posibnyk. K.: Znannia, 2010. 310 s. (Vyshcha osvita KhKhI stolittia).